

THEDE PALM:

En diplomat om Vietnam

Efter tio år som svensk ambassadör i Indien och Japan med sidoackrediteringar också i andra länder har Gunnar Heckscher efter sin pensionering skrivit en bok "Asiatiskt maktspel" (Norstedts). Han säger att han velat sammanfatta sina upplevelser och erfarenheter: boken gör inte anspråk på att vara ett vetenskapligt arbete. Detta är att uttrycka saken alltför anspråkslöst. En f.d. professor i statskunskap skriver inte om asiatisk kultur och politik utan att ha läst in bakgrunden. Som diplomat ber Heckscher om ursäkt för att han inte redovisar sina källor. Nej, lyckligtvis gör han inte det, och en författare som han blir trodd också utan lärda noter. Hans bok innehåller en särdeles välskriven syntes av frukterna av lärda studier och av praktiskt arbete som diplomat.

Detta syns redan i bokens första kapitel om Asiens "kulturområden", som enligt författaren sammanfaller med den förhärskande utbredningen i våra dagar av olika religionsformer. Maoismen är på en tillhörande karta angiven som en av religionerna. Om Mao själv godtog sin lära som religion är väl osäkert. Liksom konfucianismen är maoismen snarare en filosofi. Vad västerlänningar finner så egendomligt är att miljoner människor växer upp och lever i en filosofisk, inte religiös kulturtradition. Hos oss finns ju fortfarande en kristen kulturtradition, men därutöver snart ingen tradition alls.

Fullt riktigt överanstränger sig inte Gunnar Heckscher med att försöka förklara politiska utvecklingslinjer från kulturella utgångspunkter. Problemet Taiwan, som han ger en utmärkt bild av, blir tex till sist en ren maktfråga. Chou En-lai lär ha sagt att Taiwan mycket väl kan tänkas bli befriat av Kina på fredlig väg. Heckscher tolkar detta överraskande uttalande så att Chou En-lai måste ha tänkt sig denna möjlighet förlagd i framtiden, då levnadsstandarden i Kina nått upp till Taiwans. I så fall rör det sig tydligen om en lösning på verkligt lång sikt.

Ett kapitel om Vietnamkriget är av stort

intresse och inleds före Heckschers tid med det franska kolonialkriget och sedan fram till den slutliga erövringen av Sydvietnam. "Tragedi med lyckligt slut?" kallar Heckscher kapitlet. Frågetecknet är motiverat. Inte minst för de många i Sydvietnam, som på sin tid flydde undan kommunisterna i norr men som nu tvångsuppfostros, bör lyckan kännas begränsad.

Gunnar Heckscher har klart uttryckt Vietnamdebattens innebörd. Både i Västeuropa och i Förenta staterna var den "mindre en debatt om Vietnam än en debatt om Förenta staternas ställning i världen, om hållbarheten av formler som 'den fria världen' respektive 'nykolonialismen'. För att tala om dessa ting behövde man dessutom inte ägna sig åt någon inträngande analys av läget i Indokina..." Det är så sant som det är sagt. Vietnamdebatten i Sverige ger utmärkta exempel. I denna debatt förenades USA-kritikerna, från Olof Palme – som dock visste vad han talade om, även om han inte talade om allt han visste – till de mest vänstervridna maoisterna. Alla hade ett intresse gemensamt: att angripa USA.

Heckscher själv är djupt kritisk mot de förhandlingsmetoder, som amerikanerna använde för att söka komma till tals med huvudmotståndaren Nordvietnam. Amerikanerna var inkompetenta, säger Heckscher, och han citerar ett uttalande av Nordvietnams premiärminister Pham Van Dong som "belysande"; han sade att amerikanerna som förhandlare var idioter. Gunnar Heckscher är ju både yrkesdiplomat och politiker och bör veta vad han talar om. Mindre initierade personer har nog tyckt att det var bra gjort att amerikanen Henry Kissinger i januari 1973 lyckades föra förhandlingarna till ett slut.

Mera förvånande är emellertid att Heckscher faller liknande omdömen om den amerikanska krigföringen. Flygarna var "i stor utsträckning oskickliga" och hos marktrupperna var "draget av inkompetens lika starkt

markerat." Han åberopar ingen annan auktoritet än sin egen för en sådan bedömning: förmodligen menar han att han har rätt eftersom amerikanerna förlorade kriget. Och Heckscher är sträng. I sammanfattningen till boken skriver han att "både i Korea och särskilt i Vietnam visade amerikanerna prov på militär och politisk inkompetens." Men i Korea besegrade amerikanerna sina nordkoreanska motståndare ganska övertygande efter att i trängt utgångsläge ha börjat med den briljanta landstigningsoperationen vid Inchon. Något borde man väl förlåta dem?

Diskussionen om Vietnam kommer att föras länge än. Heckschers bidrag i denna bok är en redig och initierad framställning av saken. Till hans förtjänster hör vidare att han inte använder några övertoner – här förekommer inga poetiska utbrott sådana som en av hans diplomatiska kolleger framkvädde i Aftonbladet, inte heller några obehärskade jämförelser med Hitlertiden. Men att det i en bok som denna finns detaljer att diskutera kan omöjligt förvåna författaren, och inte förringar de bokens värde.